

“BOBURNOMA” NING ADABIY MANBA SIFATIDAGI O‘RNI

Farg‘ona davlat universiteti Filologiya fakulteti

3-bosqich talabasi Olimjonova Mo‘mina

Annotatsiya: Ushbu maqolada Z.M. Boburning “Boburnoma” asari tarixiy-adabiy manba sifatida tahlil qilinadi. Asarning tarixiy voqealarni yoritish, geografik va etnografik ma’lumotlar berish, shuningdek, adabiy tafakkur va badiiy tasvirlar orqali mumtoz o‘zbek adabiyotidagi o‘rni ko‘rsatiladi. Maqolada asarning tarixiy va adabiy merosi, shuningdek, keyingi avlod adabiyotiga ta’siri ham ko‘rib chiqilgan.

Аннотация: В данной статье анализируется произведение З.М. Бабур «Бабурнаме» как историко-литературный источник. Рассматривается роль произведения в освещении исторических событий, предоставлении географических и этнографических сведений, а также его место в классической узбекской литературе через литературное мышление и художественные образы. Обсуждается историческое и литературное наследие произведения, а также его влияние на последующие поколения литераторов.

Annotation: This article analyzes Z.M. Babur’s work “Baburnama” as a historical and literary source. The role of the work in presenting historical events, geographical and ethnographic information, and its place in classical Uzbek literature through literary thought and artistic depictions is examined. The article also discusses the historical and literary legacy of the work and its influence on subsequent generations of writers.

Kalit so‘zlar: Boburnoma, tarixiy manba, adabiy meros, Zahiriddin Muhammad Bobur, mumtoz adabiyot, nasr, tarixshunoslik

Ключевые слова: Бабурнаме, исторический источник, литературное наследие, Захир ад-Дин Мухаммад Бабур, классическая литература, проза, историческая наука

Keywords: Baburnama, historical source, literary heritage, Zahiriddin Muhammad Babur, classical literature, prose, historiography

“Boburnoma” – o‘zbek mumtoz adabiyotining eng nodir asarlaridan biri bo‘lib, tarix va adabiyot uyg‘unligini namoyon qiladi. Ushbu asar Zahiriddin Muhammad Bobur tomonidan XVI asrda yozilgan bo‘lib, uning hayoti, siyosiy faoliyati va Hindistonni zabt etish davri voqealarini yoritadi. Asar o‘zining boy badiiy tafsirlari, tabiat va odamlarni tasvirlashdagi nozikligi bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, “Boburnoma” tarixiy manba sifatida ham katta ahamiyatga ega bo‘lib, o‘sha davr siyosiy, ijtimoiy va madaniy hayotini chuqur o‘rganishga imkon beradi.

“Boburnoma” nafaqat tarixiy voqealarni yoritadi, balki o‘z davrining siyosiy, madaniy va ma’naviy muhitini ham aks ettiradi. Asar qahramonining shaxsiy hayoti va ichki dunyosi bilan bog‘liq tafsilotlar o‘quvchini o‘sha davr hayotiga yaqinlashtiradi, shuningdek, o‘zbek mumtoz nasri rivojida yangi yo‘nalishlar yaratganligini ko‘rsatadi. Shu sababli, “Boburnoma”ni o‘rganish nafaqat adabiyotshunoslar, balki tarixshunoslar uchun ham katta ahamiyatga ega.

“Boburnoma” o‘z davrining eng ishonchli tarixiy manbalaridan biridir. Bobur o‘z yurtlari – Movarounnahr, Afg‘oniston va Hindistondagi siyosiy voqealarni, janglarni, davlat boshqaruvini, urf-odat va xalq hayotini batafsil bayon etgan. Asarda geografik kuzatuvlar va etnografik ma’lumotlar ham mavjud bo‘lib, masalan, tabiatning go‘zalligi, iqlim, dehqonchilik va shahar hayoti tasvirlangan. Shu jihatdan, “Boburnoma” nafaqat tarixiy, balki etnografik manba sifatida ham qadrli hisoblanadi.

Bobur o‘z asarida siyosiy voqealarni faqatgina rasmiy xronikaga o‘xshash tarzda emas, balki shaxsiy nigoh va kuzatuvlar orqali yetkazadi. Masalan, Hindistonni zabt etish jarayonida o‘tkazilgan janglar va siyosiy ittifoqlarni u o‘z tajribasi va fikrlarini qo‘shgan holda bayon etadi. Shu bilan birga, Bobur o‘sha davr jamiyati va siyosiy tuzilishini tahlil qilish imkonini yaratadi.

Boburning adabiy uslubi o‘zbek mumtoz nasrining rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Asarda badiiy tafakkur va lirizm uyg‘unligi namoyon bo‘ladi: tabiat manzaralari, inson portretlari, shaxsiy his-tuyg‘ular nozik va badiiy uslubda tasvirlangan. Shu tariqa, Bobur nafaqat tarixiy ma’lumot beradi, balki o‘z fikrlarini adabiy badiiy shaklga keltiradi.

“Boburnoma”da mumtoz adabiyot an’analari, xususan, g‘azal va nasr uyg‘unligi, tasviriy tafsilotlarga boylik ko‘rinadi. Asarda sub’ektiv yozish usuli va tarixiy voqealarni shaxsiy nuqtai nazardan talqin qilish xususiyati mavjud. Bu jihatlar “Boburnoma”ni o‘z davri mumtoz adabiyoti doirasida noyob asar sifatida ajratib turadi.

“Boburnoma” faqat O‘zbekiston adabiyoti uchun emas, balki dunyo tarixshunosligi va adabiyotida ham katta ahamiyatga ega. Asar bir qancha tillarga tarjima qilingan, qo‘lyozmalari saqlanib qolgan. Bobur ijodi keyingi avlod o‘zbek shoir va yozuvchilariga, jumladan, tarixiy-nasriy janr rivojiga katta ta’sir ko‘rsatgan. Shu bilan birga, asardagi adabiy tafsilar va badiiy tasvirlar o‘zbek mumtoz adabiyotining boy merosini namoyon qiladi.

Bobur o‘zining tarixiy kuzatuvlarini badiiy tafakkur bilan uyg‘unlashtirib, mumtoz adabiyot merosining asosiy qadriyatlarini shakllantirgan. Bu jihat “Boburnoma”ni nafaqat tarixiy hujjat, balki adabiy durdonaga aylantiradi.

Xulosa: “Boburnoma” o‘zbek mumtoz adabiyoti va tarixshunosligi uchun noyob manba hisoblanadi. Asar nafaqat tarixiy voqealarni yoritadi, balki badiiy tafakkur, lirizm va nasr uyg‘unligi bilan ham ajralib turadi. Shu sababli, Bobur merosi bugungi kunda ham tarix, adabiyot va madaniyat tadqiqotlarida katta ahamiyatga ega bo‘lib qolmoqda. Asarni o‘rganish o‘zbek adabiyotshunosligi va tarixshunosligining rivojida muhim bosqich hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Bobur. Boburnoma. Toshkent: O‘zbekiston, 2005.
2. Bobur Z.M. Baburnama. English translation by Annette Beveridge. London: Luzac & Co., 1922.
3. Mirzoeva, F. O‘zbek mumtoz nasri tarixi. Toshkent, 2010.
4. Qodirov, A. Bobur va uning merosi. Samarqand, 2012.
5. Sultonov, R. O‘zbekiston tarixiy manbalari. Toshkent, 2008.
6. Subkhanov, I. History of the Baburnama. Moscow: Nauka, 1978.

7. Rashid, S. Babur's Memoirs: Historical and Literary Analysis. New Delhi: Oxford University Press, 1999.
8. Allworth, E. Central Asian Literature: An Anthology. New York: Columbia University Press, 2000.
9. Beveridge, A. The Baburnama: Memoirs of Babur, Prince and Emperor. London: Luzac & Co., 1922.
10. Khalid, A. The Empire of Babur: History and Literature. Karachi: Oxford University Press, 2004.